

Polarisatie in Nederland; actieonderzoek met Nederlandse religieuze leiders en gelovigen

Jeanne Abdulla (HSC), Minalè Nouri (HSC), Mark Hann (HSC)

Introductie

Human Security Collective (HSC)¹ heeft participatief actieonderzoek (PAO) verricht naar polarisatie en radicalisering in de Nederlandse samenleving. Dit onderzoek vormt onderdeel van het PARTICIPATION programma waar 15 universiteiten en maatschappelijke organisaties in Europa aan meegewerkt hebben. PARTICIPATION is een onderzoek gefinancierd binnen het Horizon2020 programma van de Europese Unie en is gericht op het voorkomen van (nieuwe vormen van) radicalisering en polarisatie door middel van effectiever sociaal- en onderwijsbeleid en interventies.

Methode

In het kader van PARTICIPATION heeft HSC, ondersteund door experts Enis Odaci en Janneke Stegeman, participatief actieonderzoek gedaan naar de ervaringen van diverse religieuze gemeenschappen met polarisatie en radicalisering in onze samenleving. Dit onderzoek, dat parallel plaatsvond in België, Italië en Nederland, biedt handvaten voor rechtvaardiger en effectiever beleid op het gebied van polarisatie en radicalisering. Het onderzoek bestond uit drie stappen. Ten eerste zijn verschillende religieuze leiders geïnterviewd over hun ervaringen en de rol die ze spelen rond kwesties van polarisatie en radicalisering in de samenleving. Ten tweede heeft een focusgroep plaatsgevonden met leden van de Islamitische, Joodse en Christelijke gemeenschap. Hierin stonden onderwerpen die leiden tot polarisatie binnen gemeenschappen, evenals polarisatie en radicalisering in de bredere samenleving centraal. Ook werden strategieën om deze kwesties aan te pakken binnen de gemeenschappen onderzocht. Waar rekening mee moet worden gehouden bij het maken van beleid over deze onderwerpen werd als laatst behandeld. Ten derde zijn er richtlijnen ontwikkeld voor de preventie van radicalisering en extremisme en de bevordering van het interreligieuze dialoog. Deze richtlijnen zijn voorgelegd aan leden van interreligieuze dialoognetwerken in de respectievelijke landen om de uiteindelijke resultaten en aanbevelingen te verrijken en te verfijnen.

Bevindingen

Het onderzoek brengt een set onderwerpen naar voren die voor polarisatie lijken te zorgen. Deze thema's zijn: antisemitisme, islamofobie, COVID-19 (en de bijbehorende thema's vaccinatie en complottheorieën), de situatie in Oekraïne en Israël-Palestina, de LGHBTI+-community, de toeslagen affaire, racisme in de kerk en de samenleving en het aanklaarten van institutionele misstanden. Resultaten wijzen ook duidelijk op het belang van een maatschappijbrede aanpak van polarisatie en radicalisering, waarin religie niet als losstaande factor gezien wordt.

Aanbevelingen

1. Maak ruimte voor geleefde ervaring van diverse gemeenschappen in beleidsvorming.
2. Zorg ervoor dat onderzoek- en beleidsfondsen gericht zijn op het aantrekken van mensen uit diverse achtergronden, om ervoor te zorgen dat deze ervaringen en kennis worden geïntegreerd in beleid en onderzoek.
3. Investeer in ambitieuze jonge (religieuze) mensen door hun afwijkend en kritisch denken te stimuleren, in plaats van te ontmoedigen.
4. Behoud focus op sociaaleconomische kwesties (betaalbare huisvesting, goede gezondheidszorg, levensstandaard) en laat 'culturele conflicten' (polarisatie van minderheden, moslims, vluchtelingen) geen afleiding zijn.
5. Wees bewust van de terughoudendheid die bestaat om andere vormen van radicalisering dan radicalisering binnen religieuze gemeenschappen te erkennen te en benoemen.
6. Ga in gesprek met verschillende religieuze gesprekspartners om rekening te houden met de interne diversiteit binnen geloofsgemeenschappen.
7. Vermijd automatische koppeling tussen religie en samenleving (bijv. de veronderstelling dat de Nederlandse samenleving van nature joods-christelijk is), omdat dit wordt gebruikt om andere gemeenschappen uit te sluiten.
8. De overheid en de politiek moeten een beperkte rol spelen in de vorming van religieuze identiteit.

¹ Human Security Collective (HSC) is een stichting gevestigd in Den Haag die werkt aan vraagstukken op het gebied van ontwikkeling,

veiligheid en de betrokkenheid van burgers bij hun gemeenschappen en samenlevingen.

